

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

Tuychiyeva Odinaxon Sobirovna

Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti o'qituvchisi

TIBBIYOT OLIYGOHLARIDA LOTIN TILI FANINI O'RGATISHDA INTERAKTIV
O'QITISH USULLARIDAN FOYDALANISH VA TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Annotatsiya

Ushbu maqolada lotin tili o'qitishning bir nechta turlari va talabalarning lotin tili fanini o'rganish jarayonidagi bir nechta muammolarga yechim topishda mavzularga oid didaktik materiallarning to'g'ri tanlay olish qoidalariga oid misollar bayon qilinadi.

Kalitso'zlar: lotintili, ta'limturlari, grammatika, leksikvafonetikjihatlar, tibbiyot.

Kirish. Tarixga nazar solsak, ko'p asrlar davomida qadimgi yunon tilining leksik va grammatik boyligini o'zlashtirgan lotin tili ayniqsa tibbiyot sohasida shifokorlar, farmatsevtlar, biologlarning kasbiy faoliyatida muhim rol o'ynagan. Lotin tilining alifbosi, fonetikasi, morfologik, so'z yasovchi, sintaktik va leksik resurslari turli fanlar va ilmiy bilimlar sohalari tillarida millatlararo belgilar tizimi sifatida faoliyat ko'rsatishda davom etmoqda. Lotincha, ibora aytganidek "In via est in medicina via sine lingua Latina" ma'nosi "Lotin tilisiz tibbiyotga yo'l bo'lmaydi.

Materiallar va metodlar. Oliy ta'lim tizimida tibbiyot sohasida ta'lim oluvchi talabalarga lotin tili fanini o'rgatish tizimida bir qancha tajribalar mavjud. Masalan lotin tilini ingliz, rus tillari bilan bog'lab dars jarayoni olib borilsa dars jarayoni qiziqarli tus oladi. Biroq, ingliz tilida so'zlashadigan auditoriyada lotin tilini namuna til sifatida o'rgatish boshqa narsa. Ingliz va lotin tillari bo'lgan mamlakatlarda shifokorlar atamalarni lotin tilida yozadilar, faqat lotin grammatikasi talablarini e'tiborsiz qoldiradilar. Ingliz tili lotin tilidan kelib chiqqanligi va 11-asrda fransuz normanlari tomonidan Angliyani bosib olganligi sababli lotin tili frantsuz tili orqali ingliz tiliga sezilarli ta'sir ko'rsatganini bilamiz. Uyg'onish davrida ko'plab so'zlar ingliz tilidan va to'g'ridan-to'g'ri lotin tilidan olingan, shuning uchun chet ellik talabalar leksik materialni deyarli tarjimasiz va yodlashsiz osongina

o'rganadilar. O'qituvchining vazifasi ingliz tilidan aralashuvchi fan emas, balki yordamchi sifatida ishlatilishi uchun o'quv jarayonida bunday usullarni ishlab chiqishdir. Shuni ta'kidlash kerakki, ingliz tili lotin tilini o'qitishning qiyosiy metodikasi asosidir. Lotin tilini qiyosiy metod yordamida o'qitishda quyidagi bo'limlarga e'tibor qaratish lozim:

Fonetika. Til tizimidagi fonetika tilshunoslik sohalaridan biri bo'lib, uning predmeti tovushlarni o'rganadi. L.V.Shcherba fonema tushunchalarini shunday shakllantirdi: "Tirik nutqda biz o'ylagandan ko'ra sezilarli darajada ko'p turli xil tovushlar mavjud bo'lib, ular har bir tilda so'zlarni va ularning shakllarini farqlay oladigan nisbatan kam sonli tovush turlariga birlashtirilgan; ya'ni odamlarning muloqot maqsadlariga xizmat qiladi". Shubhasiz, lotin tilini o'zlashtirishni shu tilning fonetik tizimini o'rganishdan boshlash kerak. Lotin tili tovushlarini o'zlashtirishda muhim narsa - ona tili tovushlarini qiyoslashdir. va chet tillari, chunki fonetika bo'yicha o'qitish mazmunida o'z ona tiliga o'xshashligi asosida o'zlashtirish qiyin bo'lgan tovushlar mavjud. Hindiston va Pokistondan kelgan talabalar uchun ingliz tili hind va urdu tillari bilan bir qatorda ona tili hisoblanadi. ingliz tilini ravon bilish, lotin tilini o'rganish jarayonida ta'lim jarayonini faollashtirish va optimallashtirish uchun qo'llanilishi kerak bo'lgan omil hisoblanadi.

Tibbiyot universitetida lotin tilini o'rganish fonetika, grammatika, lug'at va terminologiyani o'rganishni o'z ichiga oladi. Umuman, chet tillarini, xususan lotin tilini o'qitishni intensivlashtirishning nazariy va amaliy tadqiqotlarining asosiy jihati keng tarqalgan qiyosiy metod (ongli-qiyoslash usuli) hisoblanadi. Bu metodning mohiyati shundan iboratki, o'quvchilarning uslubiy va lingvistik fikrlarini rivojlantirishning ma'lum bosqichlarida ingliz va lotin tillarini metodologik va lingvistik nuqtai nazardan solishtirish nafaqat samarali bog'lash, balki bir-birini rag'batlantirishdir.

Fonetik bo'limning asosiy vazifasi o'quvchilarning o'qish malakalarini shakllantirishdan iborat. Bu muammoni qisqa vaqt ichida faqat ommaviy o'qish orqali hal qilish mumkin. Shuning uchun lotin alifbosini batafsilroq ko'rib chiqish kerak. Talabalar lotin tilini boshidanoq o'rganishni boshlagan o'quv jarayoniga birinchi navbatda ingliz tilida o'xshashi bo'lmagan tovushlarni kiritish, o'z ona yoki boshqa tilda mos keladigan tovushlarni passiv tarzda o'rganish kerak. Fonetik mashqlar orasida alohida e'tiborga sazovor bo'lishi mumkin: fonemik eshitishni rivojlantirish uchun mashqlar, stressning to'g'ri usulini o'rganish mashqlari; anatomik atamalarni o'qish uchun kompleks mashqlar, lotin harflarida yozma mashqlar.

Nutqni eshitishni rivojlantirish uchun quyidagi mashqlar tizimi samarali ekanligini isbotladi:

1. Ovozli o'qing.
2. Quyidagi so'zlarni unli tovushlarga alohida e'tibor berib o'qing.
3. Quyidagi so'zlarni [i], [j] unlilariga alohida e'tibor berib o'qing
4. Quyidagi so'zlarni digraf va diftonglarga alohida e'tibor berib o'qing
5. quyidagi so'zlarni, undosh tovushlarga alohida e'tibor bilan [s], [ʃ], [l], [x], [z]
6. Quyidagi so'zlarni [ch], [ph], [harf birikmasiga alohida e'tibor berib o'qing. qu], [rh], [th], [ngu], [ti]:

7. [qu] va [ngu] undoshlariga alohida e'tibor berib, quyidagi so'zlarni o'qing. Fonemik eshitish mashg'ulotlaridan so'ng eshitish qobiliyatini rivojlantirish uchun mashqlar qo'llaniladi. lotin tovushlarini to'g'ri talaffuz qilish qobiliyati.

1. Mutaxassis atamalarini to'g'ri o'qish mashqlari.
2. O'qituvchi oldida anatomik atamalarni takrorlash.
3. Tovushlar va to'g'ri mantiqiy stress bilan kartalarni namoyish qilish.

Fonetik ko'nikmalarni rivojlantirish uchun taklif etilayotgan mashqlar yoki ularning elementlaridan ham talaffuzni har tomonlama o'rgatishda, ham o'quvchilarning lotin tilida talaffuz ko'nikmalarini saqlab qolishda foydalanish mumkin.

2. Lotin tili grammatikasi Lotin tili grammatikasini o'rganishda qiyinchiliklar paydo bo'lishi mumkin. Lotin tili, rus tili kabi, asosan sintetikdir.

Demak, grammatik kategoriyalar vazifa vazifasini bajaruvchi so'zlar emas, balki tuslanish (tuslash, kelishik) bilan ifodalanadi. Lotin tilida oltita holat mavjud: - Nominativ (nominativlar); - genitiv (genitiv); - Dativ (dativus); - akusativ (accusativus); - ablativ (ablativus); - Vokativ (vokativus). Lotin tilida rus tilidagi kabi uchta jins mavjud: - Erkak (genusmasculinum), - Ayol (femininum jinsi), - Neuter (neutrum jinsi). [2,28-bet] Lotin tilini o'rgatayotganda, ingliz tilidan farqli o'laroq, ot va sifatlarning lug'at shakllarini bilish juda muhim, chunki ingliz tilidan lotin tiliga tarjima qilish lug'at shakli va ikkita otning mos kelmasligi yoki sifatlarning mos kelishini bilishga bog'liq. otlar. Anatomik atamalar bir, ikki, uch, to'rt va undan ortiq so'zlardan iborat bo'lishi mumkin. Masalan: costa (qovurg'a), costae (qovurg'a) corpusvertebrae (umurtqa tanasi)- ikkita ism, birlik corpōravvertebrarum (umurtqalar tanasi) - ikkita ot, ko'plik vertēbrathoracīca (ko'krak umurtqasi) - ot va ligament (ligament) sifatlari. qovurg'a) - uchta ot, birlik. Talabalar batafsil anatomik atamalarni tarjima qilishda qiynalishi mumkin. Bunday holda, so'zlarning tartibini, jinsini, tuslanishini va holatlarini o'rganishga e'tibor berish kerak. Shuningdek, lotin tilidan farqli o'laroq (III declension tashqari), inglizcha otlarning jinsini so'zning oxiriga qarab aniqlash mumkin emas.

Ingliz tilida faqat leksik ma'no yoki kontekst ko'pincha uni aniqlay oladi. Bu shuni anglatadiki, chet ellik talaba uchun vazifa kelajakda sifatlar bilan to'g'ri muvofiqlashtirish uchun otlarni jinsga qarab to'g'ri aniqlashdir. 3. Lotin tilining lug'at tarkibi. Anatomik terminologiyada lug'atni o'rganishda talabalar lotin tilining ingliz tiliga qanchalik mustahkam kirib borganligini ko'rishadi. Shunday qilib, birinchi majburiy leksik minimumda chet ellik talabalar quyidagi so'zlarni aytishda qiyinchilik tug'dirmaydilar: 1-jadval. Lotin: ingliz: lotin: ingliz: patella, ae f patella vertebra, ae f vertebra sutura, ae f suture arteria, ae f artery tuba, ae f tube crus, cruris n crus angulus, im angle cavum, in bo'shliq aorta, ae f aorta concha, ae f concha vena, ae f vena cornu, us n corn arcus, us m arch crista, ae f crest

Biroq, tinglash paytida umumiy ildiz so'zlarni tanib olish ingliz va lotin tillarida talaffuzdagi farqlar tufayli o'qishdagi kabi oddiy emas. Shuning uchun nutqda umumiy o'zak so'zlarni tanib olish mexanizmini shakllantirishda birinchi navbatda vizual yordam bilan, keyin maxsus mashqlar kerak. Tillardagi sifatlarning nomlari ham ona tilida so'zlashuvchilar tomonidan dunyoni sub'ektiv idrok etishi tufayli paydo bo'lgan. Bu, ayniqsa, sifatlar uchun to'g'ri keladi. Bundan tashqari, ingliz tilida so'zlashuvchi o'quvchilarga ma'nosi tushunarli bo'lgan sifatlar ham bor: lotincha: inglizcha: pterygoideus,

a, um pterygoid cervicalis, e servikal frontalis, e frontal Yuqoridagilarning barchasidan kelib chiqadiki, idrok va lotin tilining leksik materialini tushunish, ingliz tilini o'z ona tili darajasida biladigan talabalar deyarli hech qanday muammoga duch kelmaydilar. Tibbiyot terminologiyasini o'rganishda chet ellik talabalar ham katta qiyinchiliklarga duch kelmaydilar. Ingliz tilining lug'ati lotin va yunon tillaridan juda ko'p miqdordagi qarzlarni o'z ichiga oladi. Ingliz tilidagi tibbiy atamalar tovush jihatidan bir xil va grafik jihatdan deyarli bir-biriga mos keladi: lotincha: inglizcha: hypertonia hypertonia oliguria oliguria heimatoma gematoma microsplenina microsplenina Farnatsevtika terminologiyasida juda keng tarqalgan –um oxiri talaffuziga alohida e'tibor qaratish lozim: chet ellik talabalar ko'pincha e'tibordan chetda qoldiradilar. uni dorivor o'simliklar, dozalash shakllari, dori vositalari, dori vositalarini talaffuz qilishda.

XULOSA. Yuqorida aytib o'tilganlardan xulosa qilishimiz mumkinki, qiyosiy metod yordamida lotin tilini ingliz tiliga asoslangan holda o'rganish jarayonida o'quvchilarning mexanika darajasi yuqori. analitik faollik va o'zlashtirilgan analitik operatsiyalarni yangi til materialiga o'tkazish qulayligi yuzaga keladi. Lotin tilini o'zlashtirishning bunday usuli zamonaviy tilshunoslik talablariga to'liq mos keladi, ya'ni tilni shakl va vositalar majmuasi sifatida o'rganishdan yangi tilni yaxlit, ongli, mantiqiy asosli o'rganishga o'tish.

Foydalanilganadabiyotlarro'yxati:

1. Latin language and the basics of medical terminology: textbook. for students / M.N. Chernyavsky. - M.: Medicine, 2002.
2. Kondratyev Dmitri ,Vylegzhanina Olga, KnyazevaJuliya “ Latin and Fundamentals of medical terminology “ For medical students , Grodno : GrGMU, 2005
3. Latin language and the basics of pharmaceutical terminology: textbook. for students of pharmaceutical universities / MN Chernyavsky. - M .: Medicine, 2002.
4. “Comparative and comparative method of teaching the Latin language and the basis of the medical terminology of foreign students” TD Tatarenko, A.A. Tokpanova, KazNM Uim.S.S.D. Asfendiyarova, Latin language module “Bulletin” Kaz NMU №3
5. ”Teaching the Latin language and medical terminology of foreign students”TD Tatarenko, E.K. Lisaridi, B.N. Nurmukhambetova Kazakh National Medical University. S.D. Asfendiyarova Almaty, Kazakhstan, Electronic Scientific and Educational “Herald” “Health and Education in the XXI Century” 2016 volume
6. L. S. Kapitula “Latin language and the basics of medical terminology” Minsk, BSMU, 2003
7. Latin and Fundamentals of Medical Terminology : Handbook for the Ist year English-Speaking Students of the Medical Faculties comp. : T. Titiyevska, O. Gordiyenko, A. Kulichenko, M. Martianova. – Zaporizhzhia
8. M.R.Kadirova. Aspects of creative ability development of medical university students. *Academia.An International Multidisciplinary Research Journal* January 2021 y.
9. M.R.Kadirova. The didactic basis of formation of a creative personality of a student of a medical university. *Academia an International Multidisciplinary Research Journal . South Asian Acadimic Research* 2021.